অধ্যায় ৩ ঃ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ

অধ্যায় গাঁথনি

৩.১ উদ্দেশ্য

৩.২ পৰিচয়

৩.৩ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ ধাৰণা

৩.৪ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ ইতিহাস

৩.৫ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ অৰ্থ আৰু সংজ্ঞা

৩.৬ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ বিভিন্ন পৰিসৰ

৩.৬.১ চিকিৎসাৰ নীতি শাস্ত্ৰ

৩.৬.২ জীৱ-জন্তুৰ নীতি শাস্ত্ৰ

৩.৬.৩ পৰিৱেশ সম্বন্ধীয় নীতি শাস্ত্ৰ

৩.৭ সামৰণি

৩.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

৩.৮ অধিক জানিবলৈ

৩.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

৩.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

৩.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ ধাৰণা লাভ কৰিব
- জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ ইতিহাসৰ বিষয়ে অৱগত হ'ব
- জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ অৰ্থ আৰু সংজ্ঞা জানিব পাৰিব
- জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ বিভিন্ন পৰিসৰ সম্পৰ্কে জ্ঞান অৰ্জন কৰিব।

৩.২ পৰিচয়

অধ্যায়টিয়ে আপোনাক জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ ধাৰণাৰ লগত পৰিচিত কৰাব। অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰাৰ পিছত জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ যে প্ৰায়োগিক নীতি শাস্ত্ৰৰ এটা বিভাগ, সেই কথা জানিব পাৰিব। অন্যান্য পৰম্পৰাগত নীতি শাস্ত্ৰৰ সলনি, জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰই জীৱনৰ লগতে জড়িত কিছুমান বাস্তৱিক দিশ যেনে— গৰ্ভপাত, ইচ্ছামৃত্যু, জীৱ-জন্তুৰ নীতি শাস্ত্ৰ, পৰিৱেশৰ

লগত জড়িত বিভিন্ন দিশ, Stem Cell গৱেষণা, TVFৰ দৰে প্ৰজননৰ লগত জড়িত দিশ আদি সম্বন্ধে নৈতিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা বিস্তৃত ৰূপত অধ্যয়ন কৰে। তলত জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ সম্বন্ধে অধিক বিস্তৃত ৰূপত আলোচনা কৰা হ'ল।

৩.৩ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ ধাৰণা

জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ দৰ্শন শাস্ত্ৰ, বিশেষকৈ নীতি শাস্ত্ৰৰ এটি শেহতীয়া ধাৰণা। জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰই মানুহ অথবা মানুহৰ বাহিৰে আন জীৱৰ লগত সম্পৰ্ক থকা বিভিন্ন নৈতিক দিশ যেনে গৰ্ভপাত, ইচ্ছামৃত্যু, Stem Cell গৱেষণা, জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ, প্ৰদূষণ, পৰিৱেশৰ অধোগতিৰ দৰে পৰিৱেশৰ লগত জড়িত বিভিন্ন দিশ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰে। দৰ্শনৰ অন্তৰ্ভুক্ত বিষয় এটি বিষয় হিচাপে পৰিগণিত হোৱা বাবে বৰ্তমান সময়ত জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ কেৱল দৰ্শনৰ শিক্ষাৰ্থীসকলেহে অধ্যয়ন কৰে। কিন্তু জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰই সকলোৰে অৱগত বিষয়বোৰ অধ্যয়নৰ পৰিসৰত সামৰি লয়। জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰই বিশেষকৈ জীৱ-জন্তুৰ নীতি শাস্ত্ৰ আৰু পৰিৱেশগত নীতি শাস্ত্ৰৰ বিষয়ে আলোচনা আৰু নৈতিক মৰ্যাদা তথা নৈতিক সুৰক্ষাৰ লগত জড়িত দিশসমূহ গুৰুত্বসহকাৰে বিচাৰ কৰে। এইখিনিতে এটা প্ৰশ্ন উত্থাপন হয় যে, সকলো জীৱ-জন্তুৰ নৈতিক মৰ্যাদা আছে নে আৰু সেই হেতুকে নৈতিক সম্প্ৰদায়ৰ সদস্যসকলে নৈতিক সুৰক্ষা লাভ কৰিছেনে অথবা তেওঁলোকৰ কোনো নৈতিক মৰ্যাদা নাই নেকি (নে কেবল উচ্চ স্তৰৰ একাংশ স্তন্যপায়ী প্ৰাণী যেনে ডাঙৰ বান্দৰ, ডলফিন আৰু হাতীৰ বাবে এই নৈতিক মযাদা আছে)। যদিও জীৱ-জন্তুবোৰৰ কোনো নৈতিক মৰ্যাদা নাই আৰু কোনো নৈতিক অধিকাৰ নাই, তথাপিও জীৱ-জন্তুবোৰ নৈতিক দিশৰ পৰা গুৰুত্বপূৰ্ণ যিহেতু মানুহক তেওঁলোকে বিচৰা ধৰণে সিহঁতৰ লগতে আচৰণ কৰিবলৈ অনুমতি প্ৰদান কৰা নহয় (উদাহৰণ স্বৰূপে- জীৱ-জন্তুৰ মনোৰঞ্জনৰ বাবে অত্যাচাৰ) জীৱসমূহক নৈতিক মৰ্যাদা প্ৰদান কৰাৰ মৌলিক ধাৰণাৰ জৰিয়তে সেই নিৰ্দিষ্ট জীৱক বিভিন্ন ধৰণৰ অপকাৰৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ বিচৰা হৈছে, যিটোৱে জীৱ-জন্তুৰ চলন-ফুৰণত বাধাৰ সৃষ্টি কৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে- কোনোৱে ডাঙৰ বান্দৰসমূহক নৈতিক মৰ্যাদা প্ৰদান কৰি ৰক্ষা কৰিব পাৰে যিটো সিহঁতৰ অস্তিত্ব ৰক্ষাৰ বাবে অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰু তেওঁ তাৰ পাছত জন্তুবোৰক হত্যাৰ বলি নোহোৱাৰ নৈতিক অধিকাৰ আইনগতভাৱে প্ৰদান কৰিব পাৰে।

৩.৪ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ ইতিহাস

১৯৭০ চনত Van Renssclaer নামৰ এজন জীৱবিজ্ঞানীয়ে 'bio-ethics' (জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ) শব্দটো পোনপ্ৰথমবাৰৰ বাবে আগবঢ়াইছিল। ই তেওঁৰ মতে জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ হৈছে বৈজ্ঞানিক জ্ঞান আৰু নৈতিক জ্ঞানৰ সংমিশ্ৰণযুক্ত বিষয় আৰু যিটোৱে মানুহৰ পৰিৱেশত

ক্ৰমবিকাশ সম্বন্ধীয় সহযোগিতাৰ দিশটো সামৰি লয়। ১৯৭১ চনত জৰ্জটাউনত 'Kennedy Institute of Ethies' প্ৰতিষ্ঠা হৈছিল। এই প্ৰতিষ্ঠানৰ মুখ্য উদ্দেশ্য হ'ল চিকিৎসা নীতি শাস্ত্ৰৰ ক্ষেত্ৰখনৰ অন্তৰ্গত বিষয়বোৰ সম্বন্ধে নতুন নতুন গৱেষণা সম্পন্ন কৰা। এই প্ৰতিষ্ঠানৰ প্ৰতিষ্ঠাতা 'Andre Hellegers-এও এই ধৰণৰ নীতি শাস্ত্ৰক 'জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ' আখ্যা দিছে। ১৯৭২ চনত Kennedy Institute of Ethics-এ আৰম্ভ কৰা 'Encyclopedia of Bioethics'-এ 'জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ'ৰ সংজ্ঞা এইদৰে দিছে— 'জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ হৈছে চিকিৎসা শাস্ত্ৰ আৰু জৈৱিক বিজ্ঞানৰ নৈতিক পৰিসৰৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰা এটি বিষয়' (Reich, 1978)। লক্ষ্যণীয় যে গ্ৰীকো-ৰোমান, খ্ৰীষ্টিয়ান, বৌদ্ধ ধৰ্মীয়, হিন্দু, কনফুচিয়ান, ইছলাম ধৰ্মীয় আদি বিশ্বৰ বিভিন্ন আগশাৰীৰ সংস্কৃতিত কিছুমান বিখ্যাত সাহিত্য পোৱা যায় য'ত মানুহৰ প্ৰমূল্য আৰু নৈতিক আচৰণক গুৰুত্ব প্ৰদান কৰি চিকিৎসা শাস্ত্ৰ অনুশীলন কৰাৰ উল্লেখ আছে। এই গ্ৰন্থশমূহত থকা উল্লেখ অনুসৰি পৰম্পৰাগত সময়ৰ এই চিকিৎসা শাস্ত্ৰৰ অনুশীলন কৰাসকল যোগ্য, সমৰ্পিত, আত্মবিশ্বাসী হোৱাৰ লগতে দৰিদ্ৰসকলক অপৰিৱৰ্তনীয় ৰূপত সেৱা আগবঢ়াইছিল।

এই নৈতিক মনোভাৱ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰজ্ঞাসকলে গ্ৰহণ কৰে আৰু তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ ইচ্ছামৃত্যু, মানৱ প্ৰজনন, জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ আৰু পৰিৱেশগত দিশসমূহলৈ বৃদ্ধি কৰে।

৩.৫ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ অর্থ আৰু সংজ্ঞা

যেতিয়া আমি নীতি শাস্ত্ৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰোঁ, অধিকাংশ মানুহে এই বিষয়টো সঠিকভাৱে ব্যাখ্যা কৰিব নোৱাৰে বা জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ এটা সঠিক সংজ্ঞা আগবঢ়াব নোৱাৰে। যদিহে আমি জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ বিষয়ে এটি ধাৰণা লাভ কৰিব বিচাৰো, তেন্তে আমি তলত উল্লেখ কৰা প্ৰশ্নসমূহৰ উত্তৰ ভাবিব লাগিব—

সন্তানহীন দম্পত্তিক দেহকোষৰ হস্তান্তৰৰ জৰিয়তে সন্তান লাভৰ ক্ষেত্ৰত অনুভূতি প্ৰদান কৰিব লাগে নে?

গ্ৰেট ব্ৰিটেইনত জিনগতভাৱে সংশোধিত শস্য উৎপাদন কৰিব লাগে নে, য'ত জৈৱিক কৃষকসকলৰ বাবে জিনগতভাৱে সংশোধনমুক্ত মৰ্যাদা বৰ্তাই ৰখাটো কঠিন হৈ পৰে।

জিনগতভাৱে সংশোধিত গাহৰিবোৰ মানৱ ৰোগীৰ দেহত অংগ সংৰোপণৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা উচিত নে য'ত প্ৰতিৰক্ষাত্মক অনাস্বীকৃতিৰ যথেষ্ট আশংকা থাকে।

গতিকে জৈৱ-নীতিশাস্ত্ৰৰ সংজ্ঞাৰ প্ৰসংগত ক'ব পাৰি যে জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ ব্যাখ্যা কৰিবলৈ বিভিন্ন সংজ্ঞা আগবঢ়াব পৰা যায়। এটা সংজ্ঞা অনুসৰি, 'জৈৱ-বিজ্ঞানৰ অগ্ৰগতিৰ পৰিণতিত হোৱা নৈতিক আৰু সামাজিক কৌশলৰ প্ৰয়োগৰ অধ্যয়নে হৈছে জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ

(Honderich, 1995)। আন এগৰাকী দার্শনিক বার্ণার্ড উইলিয়ামে জৈৱ-নীতিশাস্ত্ৰক এটা দার্শনিক গাঁথনি বুলি কৈছে যিটোৱে কিছু গৱেষণামূলক তথ্যৰ সৈতে যুক্তিৰ বাবে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ নির্মাণ কৰে (William 1996)। আন এটা গুৰুত্বপূর্ণ সংজ্ঞা Onora O'neill-আগবঢ়াইছিল। তেখেতৰ মতে, 'জৈৱ-নীতিশাস্ত্ৰ কোনো অধ্যয়নৰ বিষয় নহয়; ই চিকিৎসা শাস্ত্ৰ, বিজ্ঞান আৰু জৈৱ-প্ৰযুক্তিবিজ্ঞানৰ উন্নতিয়ে সৃষ্টি কৰা নৈতিক, আইনী আৰু সামাজিক প্ৰশ্নসমূহৰ লগত জড়িত বিভিন্ন অধ্যয়নৰ বিষয়, বক্তব্য আৰু সংস্থাৰ এক সন্মিলিত ক্ষেত্ৰত (Omeill, 2002)।

গতিকে আমি যদি ওপৰৰ সংজ্ঞাসমূহ বিশ্লেষণ কৰোঁ, তেতিয়া হ'লে এই কথা নিশ্চয়কৈ ক'ব পাৰি যে জৈৱ-নীতিশাস্ত্ৰ হৈছে এনে এটা বিষয় যিটোৱে নৈতিকভাৱে বিশ্বৰ কিছুমান অতি গুৰুত্বপূর্ণ বিষয়ৰ প্ৰতি দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰে। জৈৱ-নীতিশাস্ত্ৰৰ অধীনস্থ বিভিন্ন অধ্যয়নৰ বিষয়বোৰ তলত পর্যাক্ৰমে আলোচনা কৰা হ'ল।

৩.৬ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ বিভিন্ন পৰিসৰ

জৈৱ-নীতিশাস্ত্ৰই ইয়াৰ পৰিসৰৰ ভিতৰত বিভিন্ন মানৱীয় আৰু অমানবীয় সমস্যাসমূহ অধ্যয়ন কৰে। জৈৱ-নীতিশাস্ত্ৰই সামৰি লোৱা কেইটামান গুৰুত্বপূর্ণ ক্ষেত্ৰ হ'লে —

৩.৬.১ চিকিৎসাৰ নীতি শাস্ত্ৰ

চিকিৎসাৰ নীতি শাস্ত্ৰ হ'ল জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ অন্তর্গত প্ৰাচীনতম উপ-বিভাগ যিটোৰ অস্তিত্ব খ্ৰীষ্টপূর্ব শতিকাত আৰম্ভ হোৱা হিপ'ক্ৰেটিক শপতৰ দিনতেই অনুভূতি হৈছিল। এয়া স্বীকার্য যে চিকিৎসাৰ নীতি শাস্ত্ৰ কেৱল হিপ'ক্ৰেটিক শপততেই সীমাবদ্ধ নহয়; বৰঞ্চ ই চিকিৎসা বিষয়ত পশ্চিমীয়া নীতি শাস্ত্ৰমূলক যুক্তি আৰু সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ আৰম্ভণি আছিল। হিপ'ক্ৰেটিক শপতৰ অন্যান্য জটিল উপাদানৰ ভিতৰত অন্যতম ইচ্ছামৃত্যু আৰু গর্ভপাতত বাধা একোটা বিতর্কৰ বিষয় হৈ পৰিছে আৰু মূল্যবান তথা কম মূল্যবান নীতি-নিয়ম বা সিদ্ধান্ত কিদৰে বিভাজন কৰা হ'ব, সেই সম্পর্কে গুৰুত্বপূর্ণ প্ৰশ্ন উত্থাপিত হৈছে। সাধাৰণভাৱে, সমসাময়িক জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰত ইচ্ছামৃত্যুক ৰোগীৰ ব্যক্তিগত সিদ্ধান্ত হিচাপে গণ্য কৰা হয় যিটোৰ প্ৰতি সন্মান প্ৰদর্শন কৰিব লাগে। গর্ভপাতৰ বিষয়ে অধিকাংশ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ শাস্ত্ৰবিদে যুক্তি প্ৰদর্শন কৰি কৈছে যে কিছুমান নির্দিষ্ট ক্ষেত্ৰত গর্ভপাতৰ প্ৰক্ৰিয়াটোত যথেষ্ট বিতর্কিত বিষয় হিচাপে চিহ্নিত আৰু ই বহুতো আবেগিক প্ৰতিক্ৰিয়াও লাভ কৰা দেখা যায়। চিকিৎসাৰ নীতি শাস্ত্ৰত চিকিৎসাৰ কিছুমান নির্দিষ্ট পৰিস্থিতিত 'এজন ব্যক্তিয়ে কি কৰা উচিত' — এই সাধাৰণ নৈতিক প্ৰশ্নটোৰ সন্মুখীন হয়। এই দিশৰ পৰা

চিকিৎসাৰ নীতি শাস্ত্ৰ প্ৰাথমিক নীতি শাস্ত্ৰৰপৰা পৃথক নহয় যদিও ই চিকিৎসাৰ ক্ষেত্ৰত সীমাৱদ্ধ আৰু নিৰ্দিষ্ট কিছুমান বিষয়ৰ প্ৰতিহে সচেতন।

৩.৬.২ জীৱ-জন্তুৰ নীতি শাস্ত্ৰ

জীৱ-জন্তুসমূহ নৈতিক সমাজৰ অংশ হোৱা উচিত — এই ধৰাণাটো ঊনবিংশ শতিকাত জেৰেমি বেন্থামে আগবঢ়োৱা হিতবাদ (Utilitarianism)ৰ নীতিৰ পটভূমি গঢ়ি উঠিছিল। তেওঁ যুক্তি দৰ্শাই কৈছিল যে জীৱ-জন্তুৱে যুক্তি প্ৰদৰ্শন কৰিব পাৰে নে নোৱাৰে সেয়া ৰিচাৰ্য বিষয় নহয়, কিন্তু সিহঁতে কষ্ট ভোগে নে নাই সেয়াহে ৰিচাৰ্য বিষয়। বৰ্তমানৰ সময়বোৰৰ ভিতৰত জীৱ-জন্তুৰ অংগচ্ছেদৰ দৰে সিহঁতৰ ওপৰত চলোৱা গৱেষণা, পশুপালন আৰু পশু সৰবৰাহ, সমবৰ্ণ প্ৰজাতিৰ মাজত অংগ বা কোষৰ সংস্থাপন, Human-animal Chimera মাংসভোজী বনাম তৃণভোজী, চিৰিয়াখানা আৰু চাৰ্কাচসমূহৰ বৈধতা, ধৰ্মীয় স্বাধীনতা বনাম জীৱ-জন্তুৰ নিৰাপত্তা, বিনোদনমূলক চিকাৰ আৰু পৰিৱেশ সংৰক্ষণ তথা জীৱ-জন্তুৰ কল্যানক কেন্দ্ৰ কৰি সৃষ্টি হোৱা সংঘাত আদিয়ে প্ৰধান। এইবোৰে কিছুমান জটিল নৈতিক। দিশৰ সূত্ৰপাত কৰে যিবোৰ জীৱ-জন্তুসমূহৰ সাধাৰণ নৈতিক মৰ্যাদা আছে নে (আৰু আৰু) আৰু যদি তেন্তে সিহঁতৰ প্ৰকৃত নৈতিক স্থান কি এই প্ৰশ্নৰ বিশ্লেষণৰ জৰিয়তে সঠিকভাৱে বিশ্লেষণ কৰিব লাগে।

৩.৬.৩ পৰিৱেশ সম্বন্ধীয় নীতি শাস্ত্ৰ

পৰিৱেশ সম্বন্ধীয় নীতি শাস্ত্ৰই মানৱ আৰুআমানৱীয় উপদান, পৰিৱেশ, জীৱ-জন্তু আৰু গছ-গছনি, স্থানীয় জনসংখ্যা, প্ৰাকৃতিক সম্পদ, পৰিস্থিতিতন্ত্ৰ, প্ৰাকৃতিক দৃশ্য তথা জীৱমণ্ডল আৰু বিশ্বক সামৰি লয়। সাধাৰণ দৃষ্টিত মানুহ প্ৰকৃতিৰ এটা অংশ আৰু সেয়েহে মানৱ আৰু প্ৰকৃতিৰ অমানৱীয় উপাদানৰ মাজত পাৰ্থক্য আছে বুলিলে অস্বভাৱিক যেন লাগে। কিন্তু পুনৰ বিবেচনা কৰিলে এয়া স্পষ্ট হয় যে এই পাৰ্থক্য বন্ধ পৰিমামে যুক্তিনিৰ্ভৰ যিহেতু মানুহে হ'ল একমাত্ৰ জীৱ যিয়ে তেওঁলোকৰ কাৰ্যৰ ফলাফল সম্পৰ্কে যুক্তি প্ৰদান কৰিব পাৰে যিটোৱে গোটেই প্ৰকৃতিক বা প্ৰকৃতিৰ একোটা অংশক যোগাত্মক বা বিয়োগাত্মকভাৱে প্ৰভাৱিত কৰিব পাৰে। জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰই এই স্পৰ্শকাতৰ দিশবোৰ নীতিশাস্ত্ৰৰ আলোকত অধ্যয়ন কৰে।

৩.৭ সামৰণি

ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা এই কথা ক'ব পাৰি যে জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ অধ্যয়ন এটা

গুৰুত্বপূৰ্ণ বিভাগ। সমসাময়িক বিশ্বত বহুতো অনৈতিক কাৰ্য সংঘটিত হোৱা দেখা যায়। গৱেষণা কাৰ্যৰ বাবে জীৱ-জন্তুবোৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। (STem-Cell) গৱেষণাও বৰ্তমান সময়ত চলি আছে। আকৌ বিকশিত প্ৰযুক্তি অথবা আল্ট্ৰাচাউণ্ড যন্ত্ৰৰ উদ্ভাৱনৰ পৰিণতিত লিংগ নিৰ্ণয় কৰি গৰ্ভপাত কৰাটো এটা সাধাৰণ ঘটনাত পৰিণত হৈছে। আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়টো হৈছে বহুতো শিক্ষিত লোকে এই অনৈতিক কাৰ্যসমূহ কৰি আছে। গতিকে সচেতনতা সকলো বিষয়ৰ লোকৰ বাবে যথেষ্ট প্ৰয়োজনীয়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ জৈৱ-নীতিশাস্ত্ৰৰ লগতে জড়িত কিছুমান নৈতিক দিশৰ উল্লেখ কৰক।

.....

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ জৈৱ-নীতিশাস্ত্ৰ কোনটো বিভাগৰ অধীনস্থ এটি বিষয়?

.....

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ জৈৱ-জন্তুৰ নীতিশাস্ত্ৰ আৰু পৰিৱেশ সম্পৰ্কীয় নীতিশাস্ত্ৰৰ দৰে জৈৱ-নীতিশাস্ত্ৰমূলক বিষ?বোৰে কিহৰ ওপৰত আৰোপ কৰে।

.....

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ অভিধাটো কোনে পোনপ্ৰথমে ব্যৱহাৰ কৰিছিল?

.....

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ জৰ্জটাউনত Kennedy Institute of Ethics কোনটো চনত পোনপ্ৰথমে স্থাপন কৰা হৈছিল?

.....

প্ৰশ্ন নং ৬ ঃ জৈৱ-নীতিশাস্ত্ৰৰ প্ৰাচীনতম উপবিভাগটো কি?

.....

৩.৮ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- জৈৱ-নীতিশাস্ত্ৰই মানুহ অথবা মানুহৰ বাহিৰে আন জীৱৰ লগত সম্পৰ্ক থকা বিভিন্ন নৈতিক দিশ যেনে গৰ্ভপাত, ইচ্ছামৃত্যু, Stem cell গৱেষণা, জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ, প্ৰদূষণ, পৰিৱেশৰ অধোগতিৰ দৰে পৰিৱেশৰ লগত জড়িত বিভিন্ন দিশ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰে।

- জৈৱ-নীতিশাস্ত্ৰই বিশেষকৈ জীৱ-জন্তুৰ নীতিশাস্ত্ৰ আৰু পৰিৱেশত নীতিশাস্ত্ৰৰ বিষয়ে আলোচনা আৰু নৈতিক মৰ্যাদা তথা নৈতিক সুৰক্ষাৰ লগত জড়িত দিশসমূহ গুৰুত্বসহকাৰে বিচাৰ কৰে।
- ১৯৭০ চনত নামৰ Van Rensseler Potter এজন জীৱবিজ্ঞানীয়ে 'bio-ethics' শব্দটো পোনপ্ৰথমবাৰৰ বাবে আগবঢ়াইছিল।
- ১৯৭১ চনত জৰ্জটাউনত 'Kennedy Institute of Ethics' প্ৰতিষ্ঠা হৈছিল। এই প্ৰতিষ্ঠানৰ মুখ্য উদ্দেশ্য হ'ল চিকিৎসা নীতি শাস্ত্ৰৰ ক্ষেত্ৰখনৰ অন্তৰ্গত বিষয়বোৰ সম্বন্ধে নতুন নতুন গৱেষণা কৰা। এই প্ৰতিষ্ঠানৰ প্ৰতিষ্ঠাতা Andre Hellegers-এও এই ধৰণৰ নীতি শাস্ত্ৰক 'জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ' আখ্যা দিছে।
- লক্ষ্যণীয় যে গ্ৰীকো-ৰোমান, খ্ৰীষ্টিয়ান, বৌদ্ধ ধৰ্মীয়, হিন্দু, কন্‌ফুচিয়ান, ইছলাম ধৰ্মীয় আদি বিশ্বৰ বিভিন্ন আগশাৰীৰ সংস্কৃতিত কিছুমান বিখ্যাত সাহিত্য পোৱা যায় য'ত মানুহে প্ৰমূল্য আৰু নৈতিক আচৰণক গুৰুত্ব প্ৰদান কৰি চিকিৎসা শাস্ত্ৰ অনুশীলন কৰাৰ উল্লেখ আছে।
- এটা সংজ্ঞা অনুসৰি, 'জৈৱ বিজ্ঞানৰ অগ্ৰগতিৰ পৰিণতিত হোৱা নৈতিক আৰু সামাজিক কৌশলৰ প্ৰয়োজন অধ্যয়নে হৈছে 'জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰ' (Honderich, 1995)
- চিকিৎসাৰ নীতি শাস্ত্ৰ হ'ল জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ অন্তৰ্গত প্ৰাচীনতম উপ-বিভাগ যিটোৰ অস্তিত্ব খ্ৰীষ্টপূৰ্ব পঞ্চম শতিকাত আৰম্ভ হোৱা হিপ'ক্ৰেটিক শপতৰ দিনতেই অনুভূত হৈছিল। এয়া হোৱা হিপ'ক্ৰেটিক শপতৰ দিনতেই অনুভূত হৈছিল। এয়া স্বীকাৰ্য যে চিকিৎসাৰ নীতি শাস্ত্ৰ কেবল হিপ'ক্ৰেটিক শপততেই সীমাৱদ্ধ নহয়; বৰঞ্চই চিকিৎসা বিষয়ত পশ্চিমীয়া নীতি শাস্ত্ৰমূলক যুক্তি আৰু সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ আৰম্ভণি আছিল।
- জীৱ-জন্তুসমূহ নৈতিক সমাজৰ অংশ হোৱা উচিত— এই ধাৰণাটো ঊনবিংশ শতিকাত জেৰেমি বেন্থামে আগবঢ়োৱা হিতবাদৰ নীতি পটভূমিত গঢ়ি উঠিছিল। তেওঁ যুক্তি দৰ্শাই কৈছিল যে জীৱ-জন্তুৱে যুক্তি প্ৰদৰ্শন কৰিব পাৰে নে নোৱাৰে, সেয়া বিচাৰ্য বিষয় নহয়, কিন্তু সিহঁতে কষ্ট ভোগে নে নাই সেয়াহে বিচাৰ্য বিষয়।
- পৰিৱেশ সম্বন্ধীয় নীতি শাস্ত্ৰই মানৱ আৰু অমানৱীয় উপাদান, পৰিৱেশ, জীৱ-জন্তু আৰু গছ-গছনি, স্থানীয় জনসংখ্যা, প্ৰাকৃতিক সম্পদ, পৰিস্থিতিতন্ত্ৰ, প্ৰাকৃতিক দৃশ্য তথা জীৱমণ্ডল আৰু বিশ্বক সামৰি লয়।

৩.৯ অধিক জানিবলৈ

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1. Jonsen, A. (2000), A Short History of Medical Ethics, Onford University Press.
2. Jonsen, A. R. (2010), A History of Bioethics as Discpline and Discourse. In N.S. Jecker, A.R.
3. Jonsen & R. A. Pearlman, Bioethics : An Introduction to the History, Method and Practice, Jones and Bartlett.
4. Mepham, B. (2005), Bioethics : An Introduction for the Biosciences, Onford University Press.
5. O'Neill, O. (2002), Autonomy and Trust in Bioethics, cambridge University Press.
6. Reich, W. (1978), Introduction. In W. Reich, The Eneyclopedia of Bio-ethics (Vol. 1, pp. xiv-xx), The Free Press.
7. William, B. (1993), Ethics and the limits of Philosophy, fontana.

৩.১০ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কৰল ৰূপৰেখা)

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ মানুহ অথবা মানুহৰ বাহিৰে আন জীৱৰ লগত সম্পৰ্ক থকা বিভিন্ন নৈতিক দিশ যেনে গৰ্ভপাত, ইচ্ছামৃত্যু, Stem cell গৱেষণা, জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ, প্ৰদূষণ, পৰিৱেশৰ অধোগতিৰ দৰে পৰিৱেশৰ লগত জড়িত বিভিন্ন দিশ ইত্যাদি।

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ দৰ্শন।

৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নৈতিক মৰ্যাদা আৰু নৈতিক সুৰক্ষা।

৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৯৭০ চনত Van Rensselaer Potter নামৰ এগৰাকী জীৱবিজ্ঞানীয়ে 'bio-ethics' শব্দটো পোনপ্ৰথমবাৰৰ বাবে আগবঢ়াইছিল।

৫নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৯৭১ চনত।

৬নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ চিকিৎসাৰ নীতি শাস্ত্ৰ।

৩.১১ আৰ্হি প্ৰশ্ন

ক) অতি চমু উত্তৰৰ প্ৰশ্ন ঃ

প্ৰশ্ন ১ ঃ প্ৰকৃততে পৰিৱেশ সম্বন্ধীয় নীতি শাস্ত্ৰই কোনবোৰ দিশ অধ্যয়ন কৰে?

প্ৰশ্ন ২ ঃ Hoderich-এ আগবঢ়োৱা জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ সংজ্ঞাটো উল্লেখ কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ Onora O'Neill's-এ আগবঢ়োৱা জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ সংজ্ঞাটো লিখক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ অধ্যয়নৰ পৰিসৰৰ অন্তৰ্ভুক্ত বিষয়বোৰ কি কি?

খ) অতি চমু উত্তৰৰ প্ৰশ্ন ঃ

প্ৰশ্ন ১ ঃ চিকিৎসাৰ নীতি শাস্ত্ৰৰ ওপৰত এটি টোকা প্ৰস্তুত কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ জীৱ-জন্তুৰ নীতি শাস্ত্ৰৰ ধাৰণাটো চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ পৰিৱেশ সম্বন্ধীয় নীতি শাস্ত্ৰৰ ধাৰণাটোৰ ওপৰত এটি চমুটোকা প্ৰস্তুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ অৰ্থ আৰু সংজ্ঞা সম্বন্ধে চমুকৈ লিখক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ জৈৱ-নীতি শাস্ত্ৰৰ ইতিহাসৰ ওপৰত এটি টোকা প্ৰস্তুত কৰক।

গ) ৰচনাধৰ্মী উত্তৰৰ প্ৰশ্ন ঃ

প্ৰশ্ন ১ ঃ জীৱ-জন্তুৰ নীতি শাস্ত্ৰৰ ধাৰণাটো ব্যাখ্যা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ জীৱ-জন্তুৰ নীতি শাস্ত্ৰৰই সামৰি লোৱা বিভিন্ন ক্ষেত্ৰসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা প্ৰস্তুত কৰক।

*** ***** ***